യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 167

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
ആത്മഖ്യാതി-രസത്/ഖ്യാതിഃ ഖ്യാതിര+ഖ്യാതി-രന്യഥാ .
ശബ്ദാർഥ-ദൃഷ്ടയസ്/തജ്ജ്ഞം/ പ്രത്യേതാഃ ശശ-ശൃങ്ഗവത് .. 1
കദാചനാപി നാമാങ്ഗ സംഭവന്തി ന കാശ്ചന .
ശാന്ത-മവ്യപ-ദേ+ശ്യാത്മാ/ ജ്ഞ ആസ്ത്യേ്സ്/തങ്ഗ-തേങ്ഗനഃ .. 2
ഏതാ ഉദ്യന്തി ചിന്മാ+ത്രാ/ദാത്മ+ഖ്യാ+ത്യാ/ദികാ ദൃശഃ .
തച്ച ശുദ്ധതരം വ്യോമ ത+ന്മ+യ്യേവ ച ദൃശ്യതേ .. 3
അയമാത്മാ ത്വിയം ഖ്യാതി-രിത്യന്തഃകലനാഭ്രമഃ .
ന സംഭവ+ത്യതശ്-ചൈനം ശബ്ദം ത്യക്ത്വാ ഭവാർഥഭാക് .. 4
ഗച്ഛംസ്/തിഷ്ഠന്ന-ദദപി സർവേ ശാന്തമതോ ജഗത് .
ആകാശ-മൗനമേവാച്ഛ/മച്ഛിന്നം വാ്+പ്ര/വൃത്തിമത് .. 5
നാനാമഹാശബ്ദമപി ശിലാമൗനമവസ്ഥിതമ് .
അനാരതം ഗച്ഛദപി വ്യോമവച്ചൈലവത്സ്ഥിതമ് .. 6
നാനാവിധാരമ്ഭമപി മഹാശൂന്യമനങ്കിതമ് .
പഞ്ചഭൂതാത്മകമപി ഖമിവാലബ്ധപഞ്ചകമ് .. 7
പദാർഥസംകുലമപി ശൂന്യം സംവിത്തിമാത്രകമ് .
സ്വപ്നേ മഹാപുരമിവ ദൃഷ്ടമപ്യച്ഛചിന്മയമ് .. 8
സാരമ്ഭമപ്യനാരമ്ഭം സംകല്പനഗരം യഥാ .
ആകാശമാത്രം ഭ്രാന്ത്യാത്മ സ്വപ്നസ്ത്രീസംഗമോപമമ് .. 9
അനുഭൂതമപി വ്യർഥം പ്രതിബിമ്ബാങ്ഗനാസമമ് .
നാനാനുഭവനിർമാണം വസ്തു ശൂന്യം തു വസ്തുതഃ .. 10
ശ്രീരാമ ഉവാച .
ജാഗ്രത്സ്വപ്നാത്മകമിദം മന്യേ സ്മൃത്യൈവ ദൃശ്യതേ .
സദ്രൂപബാഹ്യാർഥകൃതാ സ്മൃതിരേവേഹ കാരണമ് .. 11
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
യത്തച്ചിത്കാചകച്ഛേന കാകതാലീയവദ്വപുഃ .
വ്യോമാത്മാ്ഭാതി ഭാവാനാം സത്താമാത്രമഭിത്തിമത് .. 12
തദേതദവിനാശാത്മ സർവത്ര പരമാത്മനി .
സർവദാ വിദ്യതേ ശാന്തേ പയസീവ തരങ്ഗകാഃ .. 13
നിർനിമിത്തം സ്വരൂപാത്മ തദേതത്പരമാത്മനി .
സർവാത്മന്യപി നിർവാണേ വ്യോമാത്മനി നിരാത്മനി .. 14
യദാ യദാവഭാത്യന്തര്യേന തേന യഥാ തഥാ .
സർവദാ ന കദാചിദ്വാ യത്ര തത്ര ന കിംചന .. 15
തസ്യൈവ ബ്രഹ്മഭാനസ്യ തേനൈവം ബ്രഹ്മണാത്മനാ .
സ്വച്ഛസ്യൈവ സ്വഭാവസ്യ സ്വസ്വഭാവമനുജ്ഝതാ .. 16
ഇദം ജാഗ്രദയം സ്വപ്നഃ സുഷുപ്തം തുര്യമിത്യപി .

കൃതം നാമ സ്വയം ചിത്വാദ്ബ്രഹ്മ വാത്മേതി ചാത്മനി .. 17
വസ്തുതസ്ത്വസ്തി ന സ്വപ്നോ ന ജാഗ്രന്ന സുഷുപ്തതാ .
ന തുര്യം ന തതോഽതീതം സർവം ശാന്തം പരം നഭഃ .. 18
അഥവാ സർവമേവേദം ജാഗ്രദ്രൂപം സദൈവ ച .
സർവദൈവ ച വാ സ്വപ്നഃ സുഷുപ്തം സർവദൈവ ച .. 19
സർവദൈവ ച വാ തുര്യം തദന്തഃ സർവദൈവ വാ .
തദിദം വാ ന യദ്വിദ്മോ വയമാശാന്തരൂപിണഃ .. 20
ഇദം ഫേനോ ന കിംചിദ്വാ ബുദ്ബുദോ വാ ന കശ്ചന .
ശൂന്യതാമ്ഭസി ചിദ്വ്യോമ മഹാർണവമഹോദരേ .. 21
യഥാ സംവേദ്യതേ യദ്യത്തഥാ തദനുഭൂയതേ .
സദ്വാസദ്വാ ഭവത്സ്വപ്നേ വ്യോമ്നീവ സദസച്ച തത് .. 22
സംവിത്കചനമേവേദം യഥാ ഭാനം വിഭാസതേ .
വ്യോമ വ്യോമനി ചിദ്രൂപം ചിദ്രൂപേ വിതതാത്മനി .. 23
സംവിച്ച ചിന്നഭോമജ്ജാ സൈവംരൂപൈവ സർവദാ .
നാസ്തമേതി ന ചോദേതി തസ്യാഃ സ്വാങ്ഗമിദം ജഗത് ..24
മഹാപ്രലയസർഗാദ്യാ മഹാപ്രലയരാത്രയഃ .
തസ്യാ ഏവാവയവതാം യാതാഃ കേശനഖാദിവത് .. 25
തസ്യാ ഭാനമഭാനം തദ്ഭാസ്വരം ജിഹ്മമേവ വാ .
നാന്യത്സ്വഭാവവത്സ്പന്ദ ഇവ വായോർമഹാചിതേഃ .. 26
തസ്മാത്കിം നാമ ജാഗ്രത്സ്യാത്കഃ സ്വപ്നഃ കാ സുഷുപ്തതാ .
കിം തുര്യം കാ സ്മൃതിഃ കേച്ഛാ തുച്ഛാ ഏതാഃ കുദൃഷ്ടയഃ .. 27
അന്തഃസംവേദനം ഭാതി സ്വം ബാഹ്യാർഥതയാ യതഃ .
ക്വ ദ്വൈതം ക്വ ച വാർഥശ്രീഃ സ്മൃതിരേവമതഃ കുതഃ .. 28
തദിദം ഭാതി നിർഭിത്തി തത്സ്വഭാനം യദാത്മനാ .
ഭാനോർനഭസി ഭാരൂപമേവ ഭൂതവിവർജിതമ് .. 29
സദ്രൂപോ യദി ബാഹ്യോഽർഥോ വിദ്യതേ തത്തദുത്ഥിതാ .
സ്മൃതിഃ കാരണതാമേതു നാമാദ്യജഗതഃ സ്ഥിതേഃ .. 30
കിംതു നാസ്ത്യേഷ ബാഹ്യോഽർഥോ ഭൂതാനാമത്യസംഭവാത് .
പഞ്ചാനാമാദിസർഗാദൗ കാരണാനാമഭാവതഃ .. 31
ശശശ്രൃങ്ഗം യഥാ നാസ്തി യഥാ നാസ്തി ഖപാദപഃ .
യഥാ വന്ധ്യാസുതോ നാസ്തി യഥാ നാസ്ത്യസിതഃ ശശീ ..32
തഥാഽജ്ഞപ്രതിഭാതോഽർഥോ ജഗദാദ്യഹമാദികഃ .
അപ്രേക്ഷിതോഽസ്തി നാസ്ത്യേവ പ്രേക്ഷിതഃ സന്ന കശ്ചന .. 33
യഥാസ്തീദം മഹാകാരം ന കിംചിദൂപമേവ വാ .
തത്ത്വജ്ഞവിഷയം രാമ തഥാസ്തീദമഖണ്ഡിതമ് .. 34
സംവിദ്ഘനനഭോമജ്ജാ യഥോദേതി യദാ യദാ .
നിത്യോദിതോപചാരേണ കല്പിതാസ്തമയോദയാ .. 35
മുധാ വ്യോമ്ന്യേവ പൃഥ്വ്യാദിതയാ വേത്തി തദാ തദാ .
സ്വസ്യൈവ തസ്യ ഭാനസ്യ ധത്തേ പൃഥ്വ്യാദികല്പനാമ് .. 36
സ്വമേവ ഭാനമാകാശമാത്രമേവ മഹാചിതിഃ .

പൃഥ്വ്യാദിവ്യപദേശേന പശ്ചാദ്വ്യപദിശത്യജാ .. 37
ആകാശ ഏവ പൃഥ്വീയമിതി ധത്തേ സ്വസംവിദമ് .
മനോരാജ്യപുരം ബാല ഇവ ചിന്മാത്രമവ്യയമ് .. 38
കിം ഭാനം കിമഭാനം സ്യാത്തസ്യേതി ന വികല്പ്യതേ .
സ്പന്ദാസ്പന്ദസ്വഭാവം തദ്വിദ്ധി വാതമിവാമ്ബരേ .. 39
യഥാ ഭാതി ചിദാകാശം തഥേദമവഭാസതേ .
വ്യോമ വ്യോമ്ന്യേവ നീരൂപം നേദം പൃഥ്വ്യാദി സത്ക്വചിത് .. 40
യഥാ ഭാതി ചിദാകാശരൂപത്വാദ്ഭാതമപ്യലമ് .
ന സന്നാസദിതി കിംചിത്തന്ന കിംചിച്ച കിംചന .. 41
ഇദമിത്ഥമനിത്ഥം ച സദ്വ്യാ്സദ്വ്യാ യഥാസ്ഥിതമ് .
ലോകപര്യായവൃത്താന്തം പ്രാജ്ഞോ ജാനാതി നേതരഃ .. 42
സ ഏവ ഹൃദയാകാശേ കചന്ത്യാ ദൃശ്യസംവിദാ .
ബാഹ്യം ബ്രഹ്മാണ്ഡമിത്ഥം ച സദ്വ്യാ്സദ്വ്യാ യഥാസ്ഥിതമ് ..43
കിമത്ര ബാഹ്യം കിം വാന്തഃ കിം ദൃശ്യം കാസ്യ ദൃശ്യതാ .
ശിവം ശാന്തമശാന്തം ച സർവമോമിതി ശാമ്യതാമ് ..44

നോ വാച്യവാചകദൃശാ രഹിതോ വിചാരഃ
സംപദ്യതേ സ ച വികല്പമയേന സിദ്ധ്യൈ .
സിദ്ധിശ്ച സംഭവതി തേന വിനാ ന കാചി+
ദ്ദീപം വിനാ നിശി യഥാ നയനോപലമ്ഭഃ .. 45

തസ്മാദപാസ്യ പരയാ്മലയാ ധിയാന്തഃ-
സംകല്പകല്പനമനല്പവികല്പജാലമ് .
കൃത്വാ മനഃ സകലശാസ്ത്രമഹാർഥനിഷ്ഠ-
മുഡ്ഡീയ ഗച്ഛ പദമുത്തമമേകനിഷ്ഠഃ .. 46

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോ-പായേഷു
നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ ജാഗ്ര+ത്സ്വപ്ന-സുഷുപ്+(തി-
അ)ഭാവ+പ്രതിപാദനം നാമ സപ്ത-ഷഷ്ട്യധിക-ശതതമഃ സർഗഃ .. 167 ..
ഓം
****
CHECKED BY GURU P.R.IYER
6.1.2024